

Logopedie in het cluster 4 onderwijs

mw. E. Cox MA (NVLF)
mw. E. Kunst-Verberne (NVLF)
mw. M. Schulte (NVLF)
dhr. R. Nannes (NVLF)

Nederlandse Vereniging voor

Logopedie en Foniatrie

Aanleiding position statement

Dit position statement richt zich op de logopedische zorg voor leerlingen in het cluster 4 onderwijs. Binnen het cluster 4 onderwijs hebben alle leerlingen gedragsproblemen en/of psychiatrische problemen. Er blijkt sprake te zijn van een comorbiditeit van gedragsproblemen en taalstoornissen van meer dan tachtig procent waarbij de taalstoornissen van kinderen met een psychiatrische stoornis vaak ernstiger en hardnekkiger lijken te zijn (Blankenstijn en Scheper, 2003). Veel van deze leerlingen weten als gevolg van hun stoornis niet goed hoe ze taal kunnen of moeten gebruiken als handelingsmedium binnen sociale interactie. Ook het horen van uitingen van anderen, het interpreteren van de betekenis van de boodschap en de sociale functie ervan levert problemen op bij cluster 4-leerlingen. Er is sprake van beperking in de interactie, in het verbeeldings- en voorstellingsvermogen. Door het psychiatrische en/of gedragsprobleem kunnen ouders, familieleden, leeftijdsgenoten, onderwijsprofessionals en anderen problemen ervaren in de interactie en communicatie met de leerling.

De logopedische zorg voor deze leerlingen komt onder druk te staan door bezuinigingen en de invoering van het passend onderwijs. Dit is volgens de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLf) bezwaarlijk omdat dit de totale ontwikkeling van kinderen met psychiatrische en/of gedragsproblemen kan schaden. Het kan de ontwikkeling van de leerling schaden doordat enerzijds de logopedische expertise voor de leerling vervalst. Anderzijds is de coaching en begeleiding van de sociale omgeving¹ van de leerling in het geding. Dit vormt samen de aanleiding voor dit position statement, waarin beschreven staat welke taken en rollen de logopedist heeft binnen het cluster 4 onderwijs. Dit position statement richt zich op directies van cluster 4 scholen en beleidsmedewerkers die betrokken zijn bij het beleid aangaande cluster 4 onderwijs.

¹ Ouders / leerkrachten / onderwijsondersteunend personeel

De logopedist in cluster 4 onderwijs

Aan de ene kant leert de logopedist leerlingen in het cluster 4 onderwijs vaardigheden aan die erop gericht zijn het onderwijs te volgen en zichzelf communicatief te redden. Aan de andere kant begeleidt en coacht de logopedist zowel de leerling als zijn sociale omgeving opdat de communicatie met deze leerlingen zo goed mogelijk verloopt. In de logopedische coaching, begeleiding en behandeling besteedt de logopedist aandacht aan het ontwikkelen van communicatieve vaardigheden en/of alternatieve strategieën die het leerproces en de socialisatie van de leerling ten goede komen. Daarvoor combineert hij logopedische kennis op het gebied van gehoor, taal, spraak en communicatie met therapeutische vaardigheden.

Binnen het schoolteam adviseert de logopedist het managementteam over taalbeleid en het vak logopedie binnen het schoolplan. Daarnaast biedt hij ondersteuning in het onderwijsprogramma van de school, waarbij hij samenwerkt met leerkrachten en ander onderwijsondersteunend personeel bij het kiezen en implementeren van onderwijsprogramma's zoals taalmethodes.

Opbrengst inzet logopedie in cluster 4 onderwijs

De logopedist in het cluster 4 onderwijs is van onschatbare waarde in het onderwijs aan leerlingen waarbij de ontwikkeling niet vanzelf gaat. Leerlingen verdienen optimale kansen om onderwijs te volgen en mee te doen in de maatschappij. Leren praten, de taal gebruiken, lezen en spellen zijn van groot belang. Logopedisten in het onderwijs hebben de kennis en therapeutische vaardigheden om dit over te brengen op de sociale omgeving en deze interventies op te zetten in multidisciplinair verband.

Een leerling die dankzij logopedie meer spraak en taal tot zijn beschikking heeft, functioneert beter in de klas en de thuissituatie en heeft meer kansen in de toekomst.

De risico's als er geen logopedie wordt aangeboden aan de leerling met spraaktaalproblemen zijn: gedragsproblemen, cognitieve problemen, verminderde onderwijskansen / carrièremogelijkheden, leesproblemen en psychische problemen²

Standpunt NVLF

De ontwikkeling van communicatieve vaardigheden³ bij leerlingen die spraak-, taal- en/of communicatieve problemen hebben in combinatie met psychiatrische en/of gedragsproblemen, kan het beste gefaciliteerd worden door een logopedist die deel uitmaakt van het schoolsysteem.

Verdere toelichting taken van de logopedist in het cluster 4 onderwijs

De waardevolle rol van de logopedist in het cluster 4 onderwijs komt volgens de NVLF tot uitdrukking in de verschillende taken. De logopedist in het cluster 4 onderwijs heeft leerlinggerichte taken, klasgerichte taken en schoolgerichte taken.

Leerlinggerichte taken

- *Begeleiden van leerlingen om persoonlijke onderwijsdoelen te behalen.*

De logopedist binnen het cluster 4 onderwijs heeft zeer specifieke expertise met betrekking tot spraaktaalproblemen, psychiatrische en/of gedragsproblemen.

2 Blankenstijn & Scheper, 2003; Clegg et al. 2005; van Daal, 2010; Hesketh, 2004; Ketelaars, 2010; RCSLT, 2009; Schuele, 2004; Wiefferink & Rieffe, 2012.

3 Het vermogen om (één of meerdere) talen effectief te gebruiken en begrijpen in verschillende contexten

Hij is verantwoordelijk voor het signaleren van mogelijke spraaktaalproblemen bij (nieuwe) kinderen en het onderzoeken van de mate waarin de communicatieve stoornis in combinatie met het psychiatrisch en/of gedragsprobleem invloed heeft op het kunnen volgen van onderwijs door de leerling.

Na het logopedisch onderzoek stemt de logopedist binnen het schoolteam af welke ondersteuning gewenst is. Tevens begeleidt en coacht hij de leerling en zijn sociale omgeving opdat doelstellingen beschreven in het individuele ontwikkelingsplan behaald worden.

- *Aanbieden van gepaste en effectieve interventie.*

De logopedist past de behandeling en begeleiding aan bij de leeftijd en (leer)behoeften van elk individu. Daarbij maakt de logopedist gebruik van diverse (evidence based) behandelmethoden en strategieën. Hij behandelt en begeleidt de leerlingen die dat nodig hebben op het gebied van persoonlijke, sociaal-emotionele, schoolse en beroepsgerelateerde vaardigheden. Er is veel aandacht voor het uitbreiden en inzetten van spraak- en taalvaardigheden om de leerling communicatief redzaam te maken en deel te kunnen laten nemen aan het onderwijs in de klas. Tijdens de interventie zal de logopedist onder andere inzetten op:

- Het initiëren van spontane communicatie door de leerling in functionele situaties met verschillende sociale partners en in verschillende situaties;
- Het begrip van verbale en non-verbale communicatie in verschillende situaties;
- Het communiceren binnen een range van verschillende sociale functies die wederkerig zijn en de ontwikkeling van vriendschappen en sociale netwerken bevorderen;
- Verbale en non-verbale manieren van communiceren, inclusief gebaren, spraak, afbeeldingen, geschreven woorden en andere alternatieve communicatie systemen.

De coaching en begeleiding van de leerling en de sociale omgeving gebeurt zo veel mogelijk in gezamenlijk overleg en met behulp van (evidence based) behandelmethoden en strategieën.

Klasgerichte taken

In de behandeling en begeleiding van leerlingen in het cluster4 onderwijs werkt de logopedist samen met de sociale omgeving. Samenwerking leidt ertoe dat kennis en vaardigheden van de ouders en alle teamleden gebundeld worden, waardoor er sprake kan zijn van het overlappen en/of aanvullen van kennis en vaardigheden. Voorbeelden hiervan zijn het aanbieden van logopedische ondersteuning in de klas-situatie of groepsbehandelingen. Hierdoor kunnen optimale resultaten bereikt worden voor leerlingen met spraak-, taal- en/of communicatieve problemen in combinatie met psychiatrische en/of gedragsproblemen.

Uitgangspunten voor deze samenwerking zijn:

- A. Gezamenlijk vaststellen van logopedische doelen voor de leerling
De logopedist stelt samen met de leerling, onderwijsprofessionals en ouders de doelen op voor de logopedische behandeling van de leerling. Daarbij werkt de logopedist enerzijds samen met leerkracht en ouders in het aanpassen van hun gedrag op de hulpvraag van de leerling. Anderzijds stimuleert de logopedist samen met hen de spraak-, taal- en communicatieve ontwikkeling van de leerling op breed gebied, om hiermee zo optimaal mogelijk te kunnen functioneren in het onderwijs en de thuissituatie.
- B. Bevorderen deskundigheid van de sociale omgeving van de leerling
Samen met de leerkracht werkt de logopedist aan het opzetten en inrichten van:
 - het taalonderwijs in de klas door middel van co-teaching en coaching
 - scholing van de sociale omgeving op spraak-, taal- en/of communicatieve problemen in combinatie met psychiatrische en/of gedragsproblemen
 - de inbreng in het multidisciplinaire team en de advisering en scholing van ouders.

Schoolgerichte taken

Naast leerlinggerichte en klasgerichte taken heeft de logopedist in het cluster 4 onderwijs ook schoolgerichte taken. De NVLF is van mening dat de logopedist ingezet kan worden voor:

- Versterking van het taalbeleid van de school
- Actieve inbreng in het pedagogisch klimaat
- Doeltreffende afstemming met de sociale omgeving
- Beleidsmatige, adviserende en innovatieve taken.

Bij dit position statement hoort het document Logopedie in het cluster 4 onderwijs: onderbouwing vanuit de literatuur, waarin de volgende onderwerpen binnen dit cluster aan bod komen: de doelgroep van de logopedist, de taken, interventies en effecten van logopedie en de gevolgen van bezuinigingen op logopedie in het cluster 4 onderwijs. Dit document is verkrijgbaar via de NVLF (logopedie@nvlf.nl).

Referenties

Blankenstijn, C.J.K., & Scheper A.R. (2003). *Language development in children with psychiatric impairment*. Utrecht: LOT publications.

Clegg, J., Hollis C., Mawhood L., & Rutter, M. 2005). *Developmental language disorders – a follow-up in later adult life. Cognitive, language an psychosocial outcomes*. *Journal of child psychology and psychiatry*, 44 (4) 128-129.

Daal, J. van, Verhoeven, L., & Balkom H. van (2007). *Behaviour problems in children with language impairment*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48 (11), 1139-1127.

Hesketh, A. (2004). *Early Literacy achievement of children with a history of speech problems* *International Journal of Language and Communication Disorders*, 39 (4), 453-468.

Ketelaars, M. (2010). *The Nature of Pragmatic Language Impairment*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

Royal College of Speech & Language Therapists (2005). *RCSLT Clinical Guidelines*. RCSLT.

Schuele, C.M. (2004). *The impact of developmental speech and language impairments on the acquisition of literary skills*. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 10, 176-183.

Wiefferink, K. & Rieffe, C. (2012). *Sociaal-emotioneel functioneren van kinderen met ernstige spraak-taalmoelijkheden, een overzicht van de literatuur*. *Logopedie en Foniatrie*, 84, 40-44